

2. OSAAMINEN JA KOULUTUS

2.1 Ammattipätevyksien ja kelpoisuusehtojen tarkastelu

Käytettävissä olevan määrärahan yläraja: 200 000 €
Aikajänne: 2/2018–10/2018

Tietotarpeen tausta ja tarvekuvaus perusteluineen:

Hallituksen puoliväliriihessä 25.4.2017 linjattiin työllisyyteen liittyvien toimien yhteydessä, että OKM:n johdolla valmistellaan selvitys, missä ammateissa/tehtävissä ammattipätevyksien edellytyksiä voitaisiin edelleen lievittää. Tutkimus- ja selvityshankkeen tehtävänä on tukea tätä selvitystä. Hallituksen reformiministeriryhmä on valmistellut toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on vähentää kuntien tehtäviä ja velvoitteita mm. kelpoisuuksia päivittämällä ja väljentämällä.

Ministeriöt ovat kartoittaneet 2015 ja 2016 kaikki hallinnonalojensa säännellyt ammatit ja niihin liittyvän mahdollisen EU-sääntelyn, mutta kelpoisuuksien tarkastelu olisi hyvä tehdä vielä aiemman aineiston ja syksyllä 2017 tehtävän kartoituksen pohjalta aiempaa yksityiskohtaisemmin. Kelpoisuusvaatimusten joustavoittaminen ja poistaminen on osoittautunut useilla aloilla haastavaksi mm. siksi, että säätelyn tavoitteena on taata toiminnan laatua. Haasteena on myös se, että ammattilaisen osaamisen tunnustaminen (kelpoisuuden sääntelyssä) perustuu yhä pääsääntöisesti tietyn tutkinnon suorittamiseen. Kelpoisuuden ehdoissa on otettu vähemmän huomioon muita koulutuksia ja tapoja hankkia ja tunnustaa osaamista. Elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia ja malleja tulee kartoittaa.

Tutkimuskysymyksiä:

Tutkimus- ja selvityshankkeessa tulisi tarkastella kelpoisuuksia mm. seuraavista näkökulmista:

- Missä ammateissa/tehtävissä ammattipätevyksien edellytyksiä voitaisiin edelleen lievittää?
- Missä ammateissa/toimialoilla nykyiset kelpoisuusvaatimukset ovat aiheuttaneet merkittäviä rekrytointivaikeuksia?
- Missä ammateissa/toimialoilla nykyiset kelpoisuusvaatimukset estävät joustavaa työvoiman uudelleen koulutusta ja osaamisen uudelleen suuntaamista elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti? Miten kelpoisuuden säätämistä tulisi kehittää ja koulutuspolkuja voisi joustavoittaa elinikäisen oppimisen periaatteella?
- Missä ammateissa, toimialoilla ja tehtävissä on pätevyysvaatimuksia, jotka eivät perustu lain- sääntöön, mutta vaikuttavat kuten säädelty kelpoisuus suhteessa työvoiman liikkumiseen?
- Missä ammateissa, toimialoilla ja tehtävissä toiminnan kehittämällä, johtamisella ja laadunvarmistuksella voidaan korvata nykyistä kelpoisuuksiin perustuvaa säätelyä?

Yhteydet hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelmaan, valtioneuvoston strategioihin ja muuhun selvitys- ja tutkimustoimintaan:

[Hallitusohjelma, hallituksen puoliväliriihi 25.4.2017](#), työllisyyteen liittyvät toimet

Tietotuotannon pääasialliset muodot ja raportointi:

- Ennakointitietoa ja taustoitusta;
- Toimintavaihtoehtojen vertailua;
- Poliittikkatoimien arviointia ja
- Kustannusanalyyssejä

2.2 Suomen luovan talouden ekosysteemien tila ja kehittämistarpeet – kansainväliseen vertailuun perustuva selvitys

Käytettävissä olevan määrärahan yläraja: 150 000 €
Aikajänne: 2/2018–05/2018

Tietotarpeen tausta ja tarvekuvaus perusteluineen:

Aineeton pääoma on uusi tuotannon tekijä. Luovalla työllä tuotetaan korkean jalostusarvon vientituotteita. Luovat alat ovat jo nykyään merkittävä osa kansantaloutta ja suuri työllistäjä. Hallituksen toimintasuunnitelmassa vuosille 2017 - 2019 korostetaan luovien alojen kasvupotentiaalia. Hallitus on ottanut luovat alat osaksi yrittäjyys- ja työllisyyspaketteja ja niihin kuuluvia kasvun ja kansainvälistymisen tukimuotoja ja toteuttaa *Luova talous ja aineettomat arvot* -työryhmän esityksiä. Esitysten tavoitteena on parantaa luovien alojen toimintaedellytyksiä, lisätä yhteistyötä ja verkostoitumista sekä vahvistaa myös muiden alojen kilpailukykyä.

Hallitus sopi puolivälin tarkistuksessaan huhtikuussa 2017 "Osaaminen, kasvu ja työllisyys" -kokonaisuuden osana luovaa taloutta vahvistavista toimista. Hallitus päätti samassa yhteydessä yhdistää Tekesin ja Finpron työnimellä Business Finland kulkeväksi uudeksi toimijaksi. Business Finland kokoaa saman katon alle kaikki innovaatorahoitukseen, vientiin, investointeihin sekä matkailun edistämiseen liittyvät palvelut ja pyrkii parantamaan kasvua ja kansainvälistymistä tavoittelevien yritysten palvelua ja vahvistamaan innovaatiojärjestelmän kansainvälistymistä.

Luovan talouden kehittämisen tueksi tarvitaan ajantasainen selvitys luovan talouden ekosysteemeistä ja niiden kehittämistarpeista. Alan toimijoista on tuotettu aiemmin selvityksiä, mutta tiedot tulee saattaa ajan tasalle. Esimerkiksi peliala on kasvanut viime vuosina merkittävästi ja digitalisaatio vaikuttaa kaikkiin luoviin aloihin. Jotta luovien alojen potentiaalia aineettoman pääoman luomisessa ja hyödyntämisessä sekä luovan työn korkean jalostusarvon vientituotteiden tuottamisessa saadaan lisättyä, tarvitaan selvitys siitä, miten alan ekosysteemin kehittäminen organisoidaan tehokkaalla tavalla osana Business Finlandia ja maakunnallisia kasvupalveluita. Selvitykseen tulee sisältyä monialaisen yhteistyön näkökulmasta luovan osaamisen hyödyntäminen muilla aloilla. Selvityksessä tulee kartoittaa keskeisiä kansainvälisiä esimerkkejä luovan talouden kehittämisestä, kuten esimerkiksi Iso-Britannia, Hollanti ja Etelä-Korea.

Tuloksia tarvitaan viimeistään keväällä 2018 hallituskauden loppuun ajoittuvien toimien käynnistämiseksi.

Kokonaisuuden tulee sisältää ainakin seuraavat osiot:

- Luovan talouden ekosysteemitietojen päivitys (ns. [Fact Sheetien](#) päivitys).
- Vertailu muiden maiden luovien alojen ja monialaisen yhteistyön kehittämismalleihin, kansainvälinen benchmarking.
- Ehdotus monialaisen luovan talouden ekosysteemin rakentamisesta/käytännön organisoimisesta osaksi Business Finlandia (vrt. Tekesin biotalouden kehittämishanke) ja tärkeimmistä toimenpiteistä osana mm. alan toimijoiden omaa kehittämistä, maakunnallisia kasvupalveluita ja oppilaitosten toimintaa.

Tutkimuskysymyksiä:

- Millaisia ovat luovan talouden eri osa-alueiden ekosysteemit Suomessa ja missä ovat suurimmat vahvuudet ja heikkoudet? (kuvaukset/tietojen päivitys)
- Miten kehitetään monialainen luovan talouden ekosysteemi (liittyen Business Finlandiin ja maakunnallisiin kasvupalveluihin)?
- Mitkä ovat eri toimijoiden roolit?
- Miten ekosysteemissä parhaiten hyödynnetään luovan talouden nykyisten toimijoiden perus- ja hanketoimintaa?
- Mitkä ovat luovan talouden ekosysteemin kehittämishankkeen tärkeimmät seuranta- ja arviointikriteerit?

Yhteydet hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelmaan, valtioneuvoston strategioihin ja muuhun selvitys- ja tutkimustoimintaan:

[Luova talous ja aineettomat arvot](#) -työryhmä ehdotti, että monialaisen luovan talouden ekosysteemin rakentamisen tueksi käynnistetään vertailu Suomen luovan talouden ekosysteemin tilasta ja kehittämistarpeista.

Ratkaisujen Suomi: Puolivälin tarkistus Hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2017–2019 ([Hallituksen julkaisusarja 5/2017](#))

Osaaminen, kasvu ja työllisyys -kokonaisuuteen sisältyvä toimenpide ”Luovaa taloutta vahvistetaan”; vastuuministeriöt: OKM, TEM ja STM

Luova talous ja aineettoman arvon luominen kasvun kärjiksi. Luovat alat Suomen talouden ja työllisyyden vahvistajina -työryhmän raportti. [Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:18](#)

Selvitys tukee Luovaa osaamista ESR-toimenpidekokonaisuuden 2014–2020 toimeenpanoa (ml. hankkeissa tehtävät selvitykset ja tutkimukset).

Tietotuotannon pääasialliset muodot ja raportointi:

- Strategian toimeenpanoa tukeva tieto, mukaan lukien tilannekuva-analyysit ja toimintavaihtoehtojen vertailu

2.3 Erityisopetuksen kehittämistarpeiden arviointi varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa

Käytettävissä olevan määrärahan yläraja: 200 000 €

Aikajänne: 2/2018 – 7/2018

Tietotarpeen tausta ja tarvekuvaus perusteluineen:

Hallitus päätti puolivälintarkastelussaan huhtikuussa 2017 käynnistää 19 uutta toimenpidettä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten määrän vähentämiseksi. Toimenpiteisiin kuuluu selvitys erityisopetuksen kehittämistarpeista.

Varhaiskasvatuksessa olevista lapsista vuonna 2016 tarvitsi THL:n tilaston mukaan tehostettua tai erityistä tukea 6 % eli noin 12 591 lasta. Näistä poikia oli valtaosa, 72 %. Kunnissa on käytössä erilaisia tukitoimia lapsen kehityksen ja oppimisen tuen tukemiseen, kuntien käytännöt ovat kuitenkin hyvin kirjavia. Opetus- ja kulttuuriministeriön esi- ja perusopetusta koskeva tuen kolmiportaaisuus ei ole käsitteellisesti eikä rakenteellisesti sisällytetty varhaiskasvatustilastointiin, kunnista kuitenkin yli puolet ilmoittaa käyttävänsä kolmiportaista tukea (OKM selvitys; julkaistaan syksyllä 2017). Varhaiskasvatuksen erityisopetus kaipaa valtakunnallista käsitteellistä ja juridista selkiyttämistä sekä kehittämistarpeiden arvioimista. Varhaiskasvatustilastointia valmistellaan parhaillaan lapsen kehityksen ja oppimisen tuen teemasta. Kunnissa kaivataan mm. lainsäädännön selkeyttämistä tuen osalta ja pedagogisten sekä inklusiivisten toimintakäytäntöjen vaikuttavuuden arviointia.

Vuoden 2011 perusopetuslain muutosten tavoitteena oli vahvistaa esi- ja perusopetuksen oppilaan oikeutta saada oppimisen ja koulunkäynnin tukea riittävän varhain ja joustavasti opetuksen yhteydessä, lisätä tuen suunnitelmallisuutta ja tehostaa tukitoimia sekä moniammatillista yhteistyötä. Tavoitteena oli myös muuttaa tuen tarjontaan liittyvää prosessia ja tehdä siitä läpinäkyvämpi. Vuoden 2011 perusopetuksen lainsäädäntömuutoksiin ei liittynyt konkreettista määräystä erityisen tuen oppilaiden inklusiosta tai opetuksen järjestämisestä yleisopetuksen opetusryhmissä. Perusopetuslain mukaan opetuksen järjestäjä edelleen päättää opetuksen toteutuspaikasta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö antoi sivistysvaliokunnalle selvityksen helmikuussa 2014 siitä, toteutuuko oppilaan oikeus erityiseen tukeen hänen oppimisedellytystensä mukaisesti. Selvityksen mukaan kunnat olivat edistyneet perusopetuslain muutosten tavoitteiden mukaisesti. Kuntakohtaiset erot kolmiportaaisen tuen toimeenpanossa olivat huomattavia. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 12.3.2015 vaativan erityisen tuen kehittämisryhmän jaostoihin. Ryhmän tehtävä kattoi sairaalaopetusyksiköiden, kuntien ja kuntayhtymien ja yksityisten laitosten ja erityiskoulujen tarjoaman opetuksen ja koulukäynnin. Loppuraportti julkaistaan elo-syyskuussa 2017.

Syksyllä 2016 tehostettua tukea sai 49 400 peruskoulun oppilasta eli 9,0 prosenttia peruskoulun oppilaista. Erityisen tuen piirissä oli 7,5 % kaikista oppilaista. Erityistä tukea saaneiden oppilaiden opetuksen toteutuspaikka oli (Tilastokeskus 2017) syksyllä 2016 seuraava: Opetus kokonaan yleisopetuksen ryhmissä 19,7 %, opetuksesta yli puolet yleisopetuksen ryhmissä 19,1 %, opetuksesta alle puolet yleisopetuksen ryhmissä 23,3 %, kokonaan erityisryhmässä 28,3 % ja erityiskoulussa 9,6 %.

Erityisopetuksen kehittämisen tietotarve liittyy siihen, miten lapsen tai oppilaan oikeus varhaiskasvatukseen, esi- ja perusopetukseen ja toisen asteen koulutukseen toteutuu, mikä on lapsen

tai oppilaan opetuksen toteutuspaikan merkitys sekä valtionosuusjärjestelmän/rahoituslain merkitys kolmiportaisen tuen toimeenpanoon esi- ja perusopetuksessa.

Tutkimuskysymyksiä:

- Mitkä ovat erityisopetuksen ja lapsen saaman kehityksen ja oppimisen tuen kehittämistarpeet varhaiskasvatuksessa?
- Miten lapsen tai oppilaan oikeus saada oppimisen tukea riittävän varhain, joustavasti ja tarpeen mukaan toteutuu valtakunnallisesti ja alueellisesti?
- Minkälaisia kolmiportaiseen tukeen tai lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyviä järjestelyjä on käytössä varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa, mikä on niiden suunnitelmallisuuden ja läpinäkyvyyden aste?
- Miten erityisen tuen oppilaiden pääsy toisen asteen koulutukseen toteutuu?
- Millainen vaikutus inkluusiolla (varhaiskasvatuksen/opetuksenopetuksen toteutuspaikalla) on lasten ja oppilaiden opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen?
- Mitä vaikutuksia vuoden 2010 valtionosuusjärjestelmän/rahoituslain muutoksilla on ollut kuntien erilaisiin kolmiportaisen tuen järjestelyihin esi- ja perusopetuksessa? Selittävätkö kyseiset muutokset kuntien erilaisuutta kolmiportaisen tuen toimeenpanossa?

Yhteydet hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelmaan, valtioneuvoston strategioihin ja muuhun selvitys- ja tutkimustoimintaan:

Selvitys tukee hallituksen NEET-linjausten toimeenpanoa. Selvityksellä on yhteys myös hallitusohjelman kärkihankekokonaisuuteen ['Osaaminen ja koulutus'](#) sekä [Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaan \(LAPE\)](#).

Sosiaali- ja terveydenhuollon muuttuva palvelukokonaisuus sekä kuntien kasvatus- ja opetustoimen palveluiden ja toimintojen yhteensovittaminen vaatii eri hallinnontasojen ja viranomaisten keskinäistä yhteistyötä. Keskeisesti kasvatus- ja opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa jatkuvassa yhteistyössä toteutettavia palveluita ovat muun muassa sairaala- ja laitospetous, oppilas- ja opiskeluhuollon toimeenpano sekä lastensuojelun ja opetustoimen yhteistyö. Uudistuksen myötä lapsen varhaiskasvatuslain ja oppilaan perusopetuslain mukaisten tukipalveluiden järjestämiseksi sekä lapsen/oppilaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saavutettavuudeksi tulee toimia joustavassa moniammatillisessa yhteistyössä, lähipalveluperiaatteen säilyttämiseksi.

Tietotuotannon pääasialliset muodot ja raportointi:

- Kirjallisuuskatsauksia, taustoitusta, mukaan lukien olemassa olevan tiedon meta-analyysit
- NEET-strategian toimeenpanoa tukevaa tietoa, mukaan lukien tilannekuva-analyysi
- Toimintavaihtoehtojen vertailua